

Středověké nástěnné malby v děkanském kostele Narození Panny

Marie v Písku

RESUMÉ

Čtyři nástěnné malby zachované v děkanském kostele Narození Panny Marie v Písku, zobrazující Pannu Marii s Ježíškem, Ukřižování, Snímání z kříže a Krista Trpitele jsou významným dokladem vývoje malířství v Čechách a ve střední Evropě ve zlomovém období vývoje od pozdně románské ke gotické kultuře.

Cílem této bakalářské práce je pomocí metod formální a ikonografické analýzy zasadit studované malby do souvislostí dobové tvorby, dohledat analogie k jednotlivým vyobrazením, dále shrnout literaturu k tématu a tím naznačit význam maleb v kontextu českého a evropského umění.

Město Písek bylo v majetku českých králů, ovládané přemyslovským hradem. Tamější nástěnné malby v děkanském kostele Narození Panny Marie - Panna Marie s Ježíškem a Ukřižování, jsou s největší pravděpodobností spjaté právě s dvorským okruhem. Důležitou roli při vzniku obrazů Panny Marie s Ježíškem a Ukřižování hrál pravděpodobně král Přemysl Otakar II., který v Písku velmi často pobýval. Doložené jsou jeho pobyty mezi léty 1260–1264 a pobyt v roce 1274, který byl nejdelší. Je tedy pravděpodobné, že malby aktualizovaly některý z těchto pobytů. Tvárným prvkem těchto maleb byla linie. Malby nejsou vybudované pevnou uzavřenou obrysovou čarou, ale množstvím drobných čar nasazených v krátkých tazích. Černá linie zde vytvářela celou formu a barva byla jen prostředkem kolorujícím. Tyto malby z třetí čtvrtiny 13. století kontrastují s místní nástěnnou malbou Snímání z kříže, která spíše souvisí s městským prostředím. Červenohnědá kresba obrazu Snímání z kříže je plynulá, není vedena v krátkých tazích a měkce stínuje záhyby šatu. Obraz je datovatelný do prvního desetiletí 14. století. Jinou roli má barva v obraze Krista Trpitele, který též plně souvisí s městským prostředím. V této kompozici je linie velmi plynulá a barva je zde prostředkem modelace. Objednavatelem maleb Snímání z kříže a Krista Trpitele mohl být někdo z městského prostředí. Určitě to lze předpokládat na vyobrazení Krista Trpitele, kde je donátor zachycen i s manželkou a dcerami. Lze zde pozorovat snahu po intimním sepětí člověka s Bohem, jež byla v městském prostředí velmi silná. Nápisy se jmény jsou důkazem toho, že donátoři neměli být nikdy zapomenuti. Obraz Krista Trpitele mohl vzniknout před rokem 1320.

Nástěnné malby v děkanském kostele Narození Panny Marie v Písku dokumentují dramatický vývoj naší nástěnné malby, k němuž došlo v rozmezí necelého půlstoletí. Ještě v okamžiku, kdy bylo naše malířství ovládáno posledními byzantskými vlivy, rozhoduje se v obraze Ukřižování o jeho příští západní orientaci a o jeho gotickém vývoji. Mladší obraz Snímání z kříže dokládá, že naši umělci vyškolení v domácí byzantsko-románské tradici, sahali po nových výrazových prostředcích, které přinášelo západoevropské gotické malířství. V posledním obraze Krista Trpitele je nový západoevropský sloh již vstřebaný a pochopený.

Je možné říci, že v době, kdy v důsledku stylových i společenských změn docházelo ke změně slohu, existovala u nás vývojová kontinuita mezi uměním románským a gotickým.

Nelze přehlédnout ani to, že písecké malby osvětlují podíl měšťanského prostředí, který byl již na samém počátku gotiky značný. Podobně jako v minoritském kostele v Jihlavě a ve hřbitovním kostele v Kašperských Horách byl zde kostelní interiér postupně zdoben obrazy určenými pro městského konzumenta, jehož kulturní potřeby s počátkem 14. století rychle stoupaly.

Písecké nástěnné malby jsou jedním z klíčových děl ve středoevropském kontextu vývoje malířství v souvislosti s posunem od pozdně románské ke gotické kultuře. Ilustrují posun jak stylový, tak kulturněhistorický, ve smyslu vzrůstající úlohy městského prostředí i jeho vazeb k dvorskému prostředí, ale i postupné změny orientace stylové – od pozdně románského byzantinizujícího stylu k ryze gotickým západním vzorům a v tomto smyslu otevírají řadu podnětných otázek pro další studium tohoto tématu. V rámci středoevropského vývoje malířství představují písecké nástěnné malby jedno z prvořadých děl své doby.